

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні Вченої ради ПДМУ
протокол № 11 від 24 червня 2023 р.
Ректор ПДМУ

професор_____Вячеслав ЖДАН

«25» червня 2023 р.

**НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН ТА ПРОГРАМА
ЦИКЛУ СТАЖУВАННЯ ЗА ФАХОМ
“СТОМАТОЛОГІЯ”**

Полтава – 2023

Навчальний план та програма стажування за фахом «Стоматологія» розроблені співробітниками кафедри післядипломної освіти лікарів-стоматологів Української медичної стоматологічної академії згідно з наказами МОЗ України від 17.03.1993 р. №48 “Про порядок направлення на стажування лікарів і їх наступного допуску до лікарської діяльності”, від 22.02.2019 р. №446 “Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів” та у відповідності до Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 року.

СКЛАД РОБОЧОЇ ГРУПИ:

1. **Скрипников П.М.** - завідувач кафедри післядипломної освіти лікарів-стоматологів ПДМУ, доктор медичних наук, професор.
2. **Хміль Т.А.** - доцент кафедри післядипломної освіти лікарів-стоматологів ПДМУ.
3. **Бережна О.Е.** - доцент кафедри післядипломної освіти лікарів-стоматологів ПДМУ.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

1. **Ярова С.П.** - завідувач кафедри стоматології №2 Донецького національного медичного університету МОЗ України, д.мед.н., професор.
2. **Гасюк П.А.** - завідувач кафедри ортопедичної стоматології Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського, д.мед.н., професор.

Затверджено на засіданні кафедри післядипломної освіти лікарів-стоматологів ПДМУ, протокол № ____ від «__»_____2023 р.

Зав.кафедри післядипломної освіти
лікарів-стоматологів ПДМУ, д.мед.н.,
професор

П.М.Скрипников

Навчальний план і програма обговорені та схвалені на засіданні циклової методичної комісії навчально-наукового інституту післядипломної освіти ПДМУ, протокол № ____ від «__»_____2023 р.

Голова
професор

Т.П.Скрипнікова

Відповідальний за випуск – проректор з науково-педагогічної роботи та післядипломної освіти ПДМУ, професор І.М.Скрипник.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Відповідно до ст.10 Закону України “Про вищу освіту” від 01.07.2014 р., наказу МОЗ України від 17.03.1993 р. №48 “Про порядок направлення на стажування лікарів і їх наступного допуску до лікарської діяльності”, від 22.02.2019 р. №446 “Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів” стажування є обов’язковою формою післядипломної освіти, якщо лікар не працював понад три роки за конкретною лікарською спеціальністю.

Основною метою циклу стажування є підготовка лікаря до роботи в лікувально-профілактичному закладі охорони здоров’я на посадах, які передбачені типовими номенклатурними табелями та освітньо-кваліфікаційними характеристиками лікаря-спеціаліста.

На цикл зараховуються лікарі за направленнями управлінь охорони здоров’я з терміном навчання від 1 до 6 місяців залежно від строку перерви в роботі та визначення початкового обсягу базових знань.

Програма передбачає вивчення всіх розділів, які необхідні лікареві для його професійної діяльності, з базовим, етапним та підсумковим контролем.

Після закінчення циклу (а він може тривати 1, 2, 3, 4, 5 та 6 місяців) проводиться атестація на визначення знань та вмінь, яка передбачає:

- *контроль знань та вмінь за комп’ютерними тестовими програмами, затвердженими Міністерством охорони здоров’я України;*
- *оцінку знань та вмінь опанування практичними навичками;*
- *співбесіду або іншу форму підсумкової оцінки рівня засвоєння навчальної програми.*

Атестація після закінчення циклу стажування проводиться в комісіях, створених при вищих навчальних закладах освіти III-IV рівнів акредитації.

Лікареві, який успішно атестований після закінчення курсів стажування, видається сертифікат установленого зразка про присвоєння звання лікаря-спеціаліста за фахом (наказ МОЗ України від 22.02.2019 №446, додаток 3).

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

циклу стажування за фахом “Стоматологія”

Термін навчання - 1 місяць (156 годин)

Мета: Підготовка лікаря-стоматолога до атестації на визначення знань і практичних навиків з підтвердженням звання “лікар-спеціаліст” для подальшої роботи на посаді лікар-стоматолог.

Контингент: лікарі-спеціалісти з фаху „Стоматологія”, які не працювали за фахом не більше одного року та лікарі-стоматологи, які з певних причин не атестувались на категорію або своєчасно не отримали (підтвердили) категорію і в яких закінчився термін дії сертифіката лікаря-спеціаліста.

Код курсу	Назва курсу	Всього годин	Лекції	Семін.	Практ.
1	Організація стоматологічної допомоги	6			6
2	Діагностика захворювань органів порожнини рота	4			4
3	Амбулаторне знеболення в стоматології	4		2	2
4	Діагностика та допомога при невідкладних станах	4		2	2
5	Карієс зубів	6			6
6	Захворювання пульпи	6			6
7	Захворювання періодонта	6		2	4
8	Ендодонтія	6			6
9	Некаріозні ураження зубів. Діагностика лікування та профілактика	2			2
10	Пломбувальні матеріали	6			6
11	Захворювання пародонта	6		2	4
12	Захворювання слизової оболонки порожнини рота у дорослих та дітей	16	2	4	10
13	Фізичні методи діагностики і лікування в стоматології	2			2
14	Основні методи амбулаторного хірургічного лікування стоматологічних захворювань	20	2	4	14
15	Злоякісні утворення щелепно-лицьової ділянки	6		2	4
16	Вибрані питання ортопедичного лікування патології жувальної системи	14	2	2	10
17	Зубощелепні аномалії. Деякі питання ортодонтії	6			6
18	Профілактика стоматологічних захворювань	6	2		4
	ВСЬОГО	126	8	20	98

	<i>Додаткові програми</i>				
19	Військово-медична та військово-спеціальна підготовка	12			
20	Клінічна фармакологія	2			
21	Особливо небезпечні інфекції	6			
22	Медичне право	2			
23	Протидія насильству в сім'ї	2			
	РАЗОМ	24			
	ІСПИТ	6			
	ВСЬОГО ГОДИН	156			

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
циклу стажування лікарів за фахом “Стоматологія”
Тривалість навчання – 2 місяці (312 годин)

Код курсу	Назва курсу	Всього годин	Кількість годин		
			лекції	семін.	практ.
1	Організація стоматологічної допомоги населенню	4	2	—	2
2	Діагностика хвороб органів порожнини рота	4	4	—	—
3	Амбулаторне знеболювання в стоматології	6	2	—	4
4	Діагностика та допомога при невідкладних станах	6	-	2	4
5	Карієс	52	6	4	42
6	Захворювання пульпи	36	4	4	28
7	Захворювання періодонта	36	4	4	28
8	Некаріозні ураження зубів. Діагностика, лікування та профілактика	8	4	—	4
9	Пломбувальні матеріали	18	8	2	8
10	Захворювання пародонта	48	6	4	38
11	Захворювання слизової оболонки порожнини рота	42	6	8	28
12	Фізичні методи діагностики і лікування в стоматології	10	4	2	4
13	Вибрані питання хірургічних втручань у терапевтичній стоматології	12	4	2	6
	ВСЬОГО	282	54	32	196
	<i>Додаткові програми</i>				
14	Військово-медична та військово-спеціальна підготовка	2			
15	Клінічна фармакологія	4			
16	Особливо небезпечні інфекції	2			
17	Медичне право	4			
18	Протидія насильству в сім'ї	2			
	РАЗОМ	24			
	ІСПИТ	6			
	ВСЬОГО ГОДИН	312			

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
циклу стажування лікарів за фахом “Стоматологія”
Тривалість навчання – 3 місяці (468 годин)

Код курсу	Назва курсу	Всього годин	Кількість годин		
			лекції	семін.	практ.
1	Організація стоматологічної допомоги населенню	6	2	2	2
2	Діагностика хвороб органів порожнини рота	6	2	2	2
3	Амбулаторне знеболювання в стоматології	12	4	4	4
4	Діагностика та допомога при невідкладних станах	12	4	4	4

5	Карієс	82	6	4	72
6	Захворювання пульпи	54	4	4	46
7	Захворювання періодонта	54	4	4	46
8	Некаріозні ураження зубів. Діагностика, лікування та профілактика	12	4	4	4
9	Пломбувальні матеріали	30	4	4	22
10	Захворювання пародонта	62	8	4	50
11	Захворювання слизової оболонки порожнини рота	64	8	4	52
12	Фізичні методи діагностики і лікування в стоматології	14	4	2	8
13	Основні методи амбулаторного хірургічного лікування стоматологічних хвороб	18	4	4	10
	ВСЬОГО	426	58	46	322
	<i>Додаткові програми</i>				
	1. Військово-медична та військово-спеціальна підготовка	4			
	2. Організація невідкладної медичної допомоги населенню в надзвичайних ситуаціях	4			
	3. Гуманітарні аспекти клінічного мислення лікарів	2			
	4. Особливо небезпечні інфекції	6			
	5. Медична інформатика	2			
	6. Проблеми СНІДу	4			
	7. Туберкульоз	6			
	8. Радіаційна медицина	2			
	9. Імунологія	6			
	РАЗОМ	36			
	ІСПИТ	6			
	ВСЬОГО ГОДИН	468			
	<i>Факультативні програми</i>				
	1. Історія України	2			
	2. Основи конституційного права України	2			
	3. Метрологічне забезпечення закладів охорони здоров'я	2			

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
циклу стажування лікарів за фахом “Стоматологія”
Тривалість навчання – 4 місяці (624 годин)

Код курсу	Назва курсу	Всього годин	Кількість годин		
			лекції	семін.	практ.
1	Організація стоматологічної допомоги населенню	8	2	2	4
2	Діагностика хвороб органів порожнини рота	8	4	2	2
3	Амбулаторне знеболювання в стоматології	14	4	4	6
4	Діагностика та допомога при невідкладних станах	14	4	4	6
5	Карієс	124	4	4	116
6	Захворювання пульпи	72	4	4	64
7	Захворювання періодонта	72	4	4	64

8	Некаріозні ураження зубів. Діагностика, лікування та профілактика	14	4	4	6
9	Пломбувальні матеріали	30	4	4	22
10	Захворювання пародонта	90	8	4	78
11	Захворювання слизової оболонки порожнини рота	82	8	4	70
12	Фізичні методи діагностики і лікування в стоматології	22	6	4	12
13	Основні методи амбулаторного хірургічного лікування стоматологічних хвороб	20	4	4	12
	ВСЬОГО	570	60	48	462
	<i>Додаткові програми</i>				
	1. Військово-медична та військово-спеціальна підготовка	6			
	2. Організація невідкладної медичної допомоги населенню в надзвичайних ситуаціях	6			
	3. Гуманітарні аспекти клінічного мислення лікарів	4			
	4. Особливо небезпечні інфекції	6			
	5. Медична інформатика	4			
	6. Проблеми СНІДу	6			
	7. Туберкульоз	6			
	8. Радіаційна медицина	4			
	9. Імунологія	6			
	РАЗОМ	48			
	ІСПИТ	6			
	ВСЬОГО ГОДИН	624			
	<i>Факультативні програми</i>				
	1. Історія України	2			
	2. Основи конституційного права України	2			
	3. Метрологічне забезпечення закладів охорони здоров'я	2			

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
циклу стажування лікарів за фахом “Стоматологія”
Тривалість навчання – 5 місяців (780 годин)

Код курсу	Назва курсу	Всього годин	Кількість годин		
			лекції	семін.	практ.
1	Організація стоматологічної допомоги населенню	10	2	2	6
2	Діагностика хвороб органів порожнини рота	10	4	2	4
3	Амбулаторне знеболювання в стоматології	16	4	4	8
4	Діагностика та допомога при невідкладних станах	16	4	4	8
5	Карієс	170	6	4	160
6	Захворювання пульпи	90	4	4	82
7	Захворювання періодонта	90	4	4	82
8	Некаріозні ураження зубів. Діагностика, лікування та профілактика	20	4	4	12
9	Пломбувальні матеріали	30	6	4	20

10	Захворювання пародонта	100	8	4	88
11	Захворювання слизової оболонки порожнини рота	92	8	4	80
12	Фізичні методи діагностики і лікування в стоматології	26	4	4	18
13	Основні методи амбулаторного хірургічного лікування стоматологічних хвороб	44	6	4	34
	ВСЬОГО	714	64	48	602
	<i>Додаткові програми</i>				
	1. Військово-медична та військово-спеціальна підготовка	6			
	2. Організація невідкладної медичної допомоги населенню в надзвичайних ситуаціях	6			
	3. Гуманітарні аспекти клінічного мислення лікарів	6			
	4. Особливо небезпечні інфекції	12			
	5. Медична інформатика	6			
	6. Проблеми СНІДу	6			
	7. Туберкульоз	6			
	8. Радіаційна медицина	6			
	9. Імунологія	6			
	РАЗОМ	60			
	ІСПИТ	6			
	ВСЬОГО ГОДИН	780			
	<i>Факультативні програми</i>				
	1. Історія України	2			
	2. Основи конституційного права України	2			
	3. Метрологічне забезпечення закладів охорони здоров'я	2			

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
циклу стажування лікарів за фахом “Стоматологія”
Тривалість навчання – 6 місяців (936 годин)

Код курсу	Назва курсу	Всього годин	Кількість годин		
			лекції	семін.	практ.
1	Організація стоматологічної допомоги населенню	12	4	2	6
2	Діагностика хвороб органів порожнини рота	12	4	2	6
3	Амбулаторне знеболювання в стоматології	18	4	4	10
4	Діагностика та допомога при невідкладних станах	18	4	4	10
5	Карієс	204	6	4	194
6	Захворювання пульпи	108	6	4	98
7	Захворювання періодонта	108	6	4	98
8	Некаріозні ураження зубів. Діагностика, лікування та профілактика	24	4	4	16
9	Пломбувальні матеріали	30	6	4	20
10	Захворювання пародонта	124	8	6	110
11	Захворювання слизової оболонки порожнини рота	110	8	6	96

12	Фізичні методи діагностики і лікування в стоматології	36	4	4	28
13	Основні методи амбулаторного хірургічного лікування стоматологічних хвороб	54	6	4	44
	ВСЬОГО	858	70	52	736
	<i>Додаткові програми</i>				
	1. Військово-медична та військово-спеціальна підготовка	6			
	2. Організація невідкладної медичної допомоги населенню в надзвичайних ситуаціях	12			
	3. Гуманітарні аспекти клінічного мислення лікарів	6			
	4. Особливо небезпечні інфекції	12			
	5. Медична інформатика	6			
	6. Проблеми СНІДу	12			
	7. Туберкульоз	6			
	8. Радіаційна медицина	6			
	9. Імунологія	6			
	РАЗОМ	72			
	ІСПИТ	6			
	ВСЬОГО ГОДИН	936			
	<i>Факультативні програми</i>				
	1. Історія України	2			
	2. Основи конституційного права України	2			
	3. Метрологічне забезпечення закладів охорони здоров'я	2			

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
циклу стажування за фахом “Стоматологія”

Код курсу, розділу	Назва курсу, розділу
	Курс 1 <u>Організація стоматологічної допомоги населенню</u>
1.1	Організація роботи стоматологічної поліклініки, відділення, кабінету для дорослого і дитячого населення.
1.2	Організація спеціалізованих видів стоматологічної допомоги (терапевтичної, хірургічної, ортопедичної), лікувально-профілактичної допомоги дітям та невідкладної стоматологічної допомоги.
1.3	Санітарно-епідеміологічні вимоги до кабінету. Методи асептики та антисептики.
1.4	Основні показники діяльності стоматологічних кабінетів і відділень.
1.5	Облікова і звітна документація в стоматології.
1.6	Схема звіту про діяльність стоматологічних підрозділів.
1.7	Планування стоматологічної допомоги.
1.8	Основи кримінального та цивільного права про охорону здоров'я.
1.9	Лікарсько-трудова експертиза.
1.11	Етика і деонтологія в роботі лікаря.
1.12	Основи маркетингу та менеджменту в стоматології.
	Курс 2 <u>Діагностика хвороб органів порожнини рота</u>
2.1	Семіотика хвороб органів порожнини рота.
2.2	Клінічні методи дослідження щелепно-лицьової ділянки, лімфатичної системи, зубів, тканин пародонта, прикусу, оклюзії, слизової оболонки порожнини рота.
2.3	Методологічні аспекти діагностики.
	Курс 3 <u>Амбулаторне знеболювання в стоматології</u>
3.1	Психопрофілактика болю.
3.2	Премедикація: види й основні фармакологічні засоби.
3.3	Місцеве аплікаційне знеболювання, форма і засоби.
3.4.	Місцеве ін'єкційне знеболювання. Сучасні анестетики, їхня порівняльна характеристика і механізм дії.
3.5.	Методи і засоби загального знеболювання (інгаляційний, неінгаляційний наркоз).
	Курс 4 <u>Діагностика та допомога при невідкладних станах</u>
4.1	Клінічні прояви та невідкладна допомога при непритомності,

4.2	колапсі, епілептичному нападі. Причини, прояви та невідкладна допомога при шоках (анафілактичному, інфекційно-токсичному, травматичному, кардіогенному).
4.3	Діагностика і невідкладна допомога при комах (гіпо-, гіперглікемічній), інсульті.
4.4	Ознаки клінічної смерті та методика проведення непрямого масажу серця і штучної вентиляції легенів.
4.5	Проведення інтенсивної терапії та реанімаційних заходів при травмі та запальних процесах щелепно-лицьової ділянки.
4.6	Надання допомоги при опіках та обмороженнях.
5.1	Курс 5 <u>Карієс</u> Сучасні уявлення про етіологію і патогенез карієсу.
5.2	Значення факторів ризику розвитку каріозного процесу.
5.3	Клініка, диференційна діагностика і лікування карієсу.
5.4	Перебіг карієсу, особливості діагностики і лікування в різні вікові періоди.
5.5	Профілактика карієсу.
5.6	Помилки та ускладнення в діагностиці та лікуванні карієсу в дорослих і дітей.
6.1	Курс 6 <u>Хвороби пульпи</u> Класифікація, клініка, диференційна діагностика різних форм пульпіту в дорослих та дітей.
6.2	Методи лікування пульпіту.
6.3	Принципи лікування пульпіту тимчасових та постійних зубів.
6.4	Помилки й ускладнення, пов'язані з лікуванням пульпіту, запобігання їм та усунення.
6.5	Фізичні методи лікування пульпіту.
7.1	Курс 7 <u>Хвороби періодонта</u> Клініка, диференційна діагностика гострих і хронічних форм періодонтиту.
7.2	Лікування періодонтиту.
7.3	Хірургічні методи лікування періодонтиту.
7.4	Особливості перебігу та принципи лікування періодонтиту тимчасових та постійних зубів.
7.5	Помилки й ускладнення, пов'язані з лікуванням періодонтиту, запобігання їм та усунення.
8.1	Курс 8 <u>Ендодонтія</u> Індивідуальні розбіжності в будові кореневих каналів.
8.2	Комплектація робочого місця лікаря-стоматолога на ендодонтичному прийомі.

8.3	Технології обробки кореневих каналів. Обтурація кореневих каналів.
8.4	Помилки й ускладнення в роботі лікаря на ендодонтичному прийомі. Фізичні фактори в ендодонтії.
	Курс 9 <u>Некаріозні ураження зубів. Діагностика, лікування та профілактика</u>
9.1	Ураження зубів, які виникають у період фолікулярного розвитку тканин, до прорізування.
9.2	Ураження зубів, які виникають після їх прорізування.
	Спадкові порушення розвитку твердих тканин зуба.
9.3	Методи лікування некаріозних уражень.
	Курс 10 <u>Пломбувальні матеріали</u>
10.1	Сучасні відновлювальні та пломбувальні матеріали: композити, полікарбоксилати, склоіономерні цementsи, компомери, герметики, срібні амальгами II і III поколінь.
10.2	Матеріали для заповнення кореневих каналів тимчасових та постійних зубів.
10.3	Бондингові системи для емалі та дентину. Адгезивна техніка реставрації.
	Курс 11 <u>Хвороби пародонта</u>
11.1	Сучасні уявлення про етіологію та патогенез хвороб пародонта.
11.2	Значення факторів ризику в розвитку хвороб пародонта.
11.3	Клініка, діагностика, диференційна діагностика хвороб пародонта. Гінгівіти. Локалізований пародонтит.
11.4	Генералізований пародонтит. Пародонтоз. Хвороби з прогресуючим лізисом тканин пародонта (пародонтоліз).
11.5	Методи комплексного лікування хвороб пародонта.
11.6	Структура хвороб пародонта в дитячому віці.
	Особливості клініки та діагностики хвороб пародонта в дітей.
	Сучасні методи лікування.
11.7	Гігієна порожнини рота при хворобах пародонта.
11.8	Фізичні методи лікування.
11.9	Помилки та ускладнення в лікуванні хвороб пародонта в дорослих та дітей.
11.10	Диспансеризація хворих із хворобами тканин пародонта.
	Курс 12 <u>Хвороби слизової оболонки порожнини рота в дорослих та дітей</u>
12.1	Залежність розвитку хвороб слизової оболонки рота від вікових особливостей її структури в дітей, дорослих та людей похилого віку.

12.2	Травматичні та виразково-некротичні ураження слизової оболонки рота в дорослих та дітей.
12.3	Вірусні хвороби.
12.4	Кандидамікози слизової оболонки порожнини рота.
12.5	Алергічні хвороби (реакція негайного і сповільненого типу). Багатоформна ексудативна еритема.
12.6	Хронічний рецидивуючий афтозний стоматит.
12.7	Зміни слизової оболонки рота при екзогенних інтоксикаціях.
12.8	Зміни слизової оболонки рота при системних хворобах і хворобах обміну в дорослих та дітей.
12.9	Зміни слизової оболонки рота при дерматозах з аутоімунним компонентом (пухирчатка, пемфігоїд, червоний плоский лишай, червоний вовчак, хвороба Дюринга).
12.10	Аномалії та хвороби язика.
12.11	Хвороби губ (хейліти).
12.12	Передракові хвороби слизової оболонки рота і червоної облямівки губ.
12.13	Хвороби слинних залоз.
12.14	Фізичні методи в комплексному лікуванні хвороб слизової оболонки порожнини рота.
12.15	Зміни слизової оболонки рота при специфічних хворобах (туберкульоз, сифіліс, лепра, ящур, гонорея).
Курс 13 <u>Фізичні методи діагностики і лікування в стоматології</u>	
13.1	Неперервний струм у методиках гальванізації, електрофорезу й електрознеболювання.
13.2	Імпульсні струми низької напруги низької частоти. Перемінні струми і поля високої частоти ультрависокої і надвисокої частоти.
13.3	Масажі (гідро-, вібро-, вакуум-, ауто-).
13.4	Світло- та пелоїдотерапія.
13.5	Тепловодолікування, застосування низьких температур у стоматології.
13.6	Постійне електричне поле високої напруги. Аероіонотерапія й електроаерозольотерапія в стоматології.
13.7	УЗ-терапія. Лазеротерапія.
13.8	Магнітне поле постійної і низької частоти в стоматології. Бальнеотерапія.
13.9	Електроодонтометрія. Апаратура. Техніка проведення.
Курс 14 <u>Основні методи амбулаторного хірургічного лікування стоматологічних хвороб</u>	
14.1	Атипові методи операції видалення зуба. Методи лікування і профілактики ускладнень операції видалення зуба.
14.2	Диференційна діагностика запальних хвороб одонтогенної

	етіології (періодонтит, періостит, остеомієліт, перикоронарит, флегмона, абсцес та ін.).
14.3	Ускладнення гнійно-запальних хвороб одонтогенної етіології.
14.4	Лімфаденіти, фурункули, карбункули, бешиха, нома. Їхня диференційна діагностика, методи лікування.
14.5	Диференційна діагностика одонтогенного та риногенного гайморитів. Методи лікування перфоративного гаймориту, оперативне лікування нориці гайморової порожнини.
14.6	Хвороби слинних залоз, їхня діагностика, диференційна діагностика, методи лікування.
14.7	Диференційна діагностика специфічних запальних процесів у щелепно-лицьовій ділянці. Методи діагностики та лікування.
14.8	Диференційна діагностика ушкоджень, хвороб скронево-нижньощелепного суглоба.
14.9	Неврогенні хвороби обличчя та щелеп.
14.10	Хірургічні методи лікування хвороб пародонта (гінгівотомія, клаптева операція).
14.11	Невідкладна допомога при травматичних ушкодженнях м'яких тканин та кісток щелепно-лицьової ділянки.
14.12	Ускладнення після різних видів травм щелепно-лицьової ділянки.
14.13	Диференційна діагностика пухлин та пухлиноподібних утворів м'яких тканин. Методи лікування.
14.14	Диференційна діагностика пухлин та пухлиноподібних утворів кісток щелепно-лицьової ділянки.
14.15	Хірургічні методи лікування передраку слизової оболонки та шкіри.
Курс 15 <u>Злоякісні утвори щелепно-лицьової ділянки</u>	
15.1	Сучасні методи діагностики новоутворів щелепно-лицьової ділянки.
15.2	Злоякісні новоутвори шкіри обличчя. Діагностика, методи лікування.
15.3	Злоякісні новоутвори органів порожнини рота. Диференційна діагностика, методи лікування.
15.4	Злоякісні новоутвори кісток щелепно-лицьової ділянки. Диференційна діагностика, методи лікування.
15.5	Злоякісні новоутвори слинних залоз, диференційна діагностика, методи лікування.
Курс 16 <u>Окремі питання ортопедичного лікування патології жувальної системи</u>	
16.1	Морфофункціональні основи зубощелепної системи. Рентгенологічна і функціональна характеристики.
16.2	Функціональна перебудова жувальної системи при патології і

16.3	після ортопедичного лікування.
16.4	Особливості обстеження зубощелепної системи в ортопедичній стоматології. Оптимальна оклюзія, її види.
16.5	Ортопедичні методи в комплексному лікуванні хвороб тканин пародонта.
16.6	Лікування хворих із частковими дефектами коронок зубів вкладками. Методи виготовлення вкладок і одержання зліпків.
16.7	Застосування штучних коронок у лікуванні хворих із частковими дефектами коронок зубів.
16.8	Ортопедичне лікування при повному дефекті коронок зубів (штифтові та куксові конструкції).
16.9	Надання невідкладної допомоги в ортопедичній стоматології.
16.10	Особливості підготовки зубів залежно від вибору конструкції протеза.
	Корекція знімних конструкцій протезів.
Курс 17 <u>Зубощелепні аномалії. Деякі питання ортодонтії</u>	
17.1	Морфологічна і функціональна характеристики фізіологічного та патологічного видів прикусу в різні вікові періоди. Етіологія та патогенез зубощелепних аномалій.
17.2	Особливості діагностики зубощелепних аномалій у різні вікові періоди (клінічний метод; біометрія діагностичних моделей щелеп; рентгенологічні методи діагностики; фото- та антропометрія; функціональні методи).
17.3	Особливості клініки, лікування та профілактики аномалій окремих зубів у різні вікові періоди.
17.4	Особливості клініки, лікування та профілактики деформацій зубних рядів у різні вікові періоди.
17.5	Особливості клініки, лікування та профілактики патології прикусу в різні вікові періоди.
17.6	Особливості ортопедичного лікування підлітків та дорослих.
Курс 18 <u>Профілактика стоматологічних хвороб</u>	
18.1	Комплексна система профілактичних заходів. Первинна профілактика: мета, методи, оцінка ефективності. Вторинна профілактика: мета, методи, оцінка ефективності. Третинна профілактика: мета, методи, оцінка ефективності.
18.2	Програма профілактики, її складові, значення моніторингу в прогнозуванні ефективності програм профілактики стоматологічних хвороб. Реалізація. Оцінка ефективності.

19.1	Курс 19 Військово-медична та військово-спеціальна підготовка Організація медичного забезпечення військ
19.1.1	Актуальні питання організації медичного забезпечення військ воєнного та мирного часу.
19.1.2	Сучасна система лікувально-евакуаційного забезпечення Збройних сил України.
19.1.3	Медична служба оперативних об'єднань.
19.2	Військово-спеціальна підготовка
19.2.1	Актуальні питання військової стоматології та надання стоматологічної допомоги населенню в надзвичайних станах.
19.2.2	Організація терапевтичної, хірургічної та ортопедичної стоматологічної допомоги при надзвичайних станах.
19.2.3	Принципи і методи лікування вогнепальних поранень і травм щелепно-лицьової ділянки.
19.2.4	Опіки обличчя. Комбіновані радіаційні ураження щелепно-лицьової ділянки.
19.2.5	Організація харчування та догляду за пораненими у щелепно-лицеву ділянку на етапах медичної евакуації.
	Курс 20 Клінічна фармакологія
20.1	Загальна клінічна фармакологія. Фармакокінетика та фармакодинаміка. Взаємодія та побічні ефекти лікарських засобів. Особливості в стоматологічній практиці.
20.2	Клінічна фармакологія місцевих анестетиків. Принцип вибору.
20.3	Клінічна фармакологія наркотичних та ненаркотичних анальгетиків, нестероїдних та стероїдних засобів. Принципи раціонального застосування.
20.4	Клінічна фармакологія засобів, які впливають на обмін речовин в твердих тканинах зуба (препарати фтору, кальцію, фосфору), та вітамінів. Використання в стоматології.
20.5	Клінічна фармакологія противірусних та протигрибкових препаратів. Особливості використання в стоматології.
20.6	Клінічна фармакологія антибактеріальних засобів. Принципи використання.
	Курс 21 Особливо небезпечні інфекції
21.1	Класифікація за збудниками інфекції та механізмом передачі.
21.2	Холера.
21.3	Ботулізм. Дизентерія. Сальмонельоз. Тифи – черевний, висипний, поворотний.
21.4	Дифтерія. Аденовірусная інфекція дихальних шляхів.
21.5	Чума. Гарячка: жовта, Ку, геморагічна, Ебола та інші.
21.6	Сибірська виразка.
21.7	СНІД.
	Курс 22 Медичне право
22.1	Законодавче забезпечення охорони здоров'я в Україні. Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я
22.1.1	Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я.
22.1.2	Історія становлення юридичної регламентації медичної діяльності в

	Україні.
22.1.3	Конституційне регулювання права людини на охорону здоров'я в Україні.
22.1.4	Загальна характеристика законодавства України про охорону здоров'я.
22.1.5	Тенденції розвитку й удосконалення нормативно-правової бази у сфері охорони здоров'я. Кодифікація законодавства про охорону здоров'я.
22.2	Правовий статус суб'єктів медичних правовідносин
22.2.1	Система прав людини у сфері охорони здоров'я.
22.2.2	Пацієнт та його правовий статус: дефініційний і класифікаційний підходи. Праовий статус законних представників.
22.2.3	Права і обов'язки пацієнтів.
22.2.4	Медичний працівник та його правовий статус: понятійно-категорійний апарат і класифікація.
22.2.5	Права і обов'язки медичних працівників.
22.2.6	Механізми захисту прав суб'єктів медичних правовідносин.
22.3	Юридична відповідальність медичних працівників за професійні правопорушення
22.3.1	Юридична відповідальність медичних працівників: загальна характеристика.
22.3.2	Кримінальна відповідальність медичних працівників за вчинення професійних злочинів.
22.3.3	Цивільно-правоа відповідальність у галузі охорони здоров'я.
22.3.4	Адміністративна та дисциплінарна відповідальність медичних працівників.
22.3.5	Юридична практика у сфері охорони здоров'я.
22.4	Правове регулювання стоматологічної допомоги в Україні
22.4.1	Стоматологічна допомога в Україні: нормативне забезпечення. Біоетичне законодавство.
22.4.2	Особисті немайнові права людини у сфері охорони здоров'я.
22.4.3	Правовий статус медичних працівників у галузі стоматології.
22.4.4	Юридична оцінка несприятливих наслідків надання стоматологічної допомоги. Поняття та види дефектів надання медичної допомоги. Юридична практика.
22.4.5	Господарська діяльність у стоматології. Особливості оподаткування стоматологічної діяльності.
	Курс 23
	Протидія насильству в сім'ї
23.1	Основні засади Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству за ознакою ст. 2 від 22.08.2018 № 658».
23.2	Попередження насильства в сім'ї «Сім'я без насильства».
23.3	Насильство в сім'ї. Як захистити себе та родину.

Загальні компетентності лікаря-стоматолога

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
3. Здатність застосовувати знання у практичній діяльності.
4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
5. Здатність спілкуватися англійською мовою.
6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
7. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
8. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
9. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
10. Здатність бути критичним і самокритичним.
11. Здатність працювати в команді.
12. Прагнення до збереження навколишнього середовища.
13. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
14. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
15. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Професійні компетентності лікар-стоматолога

1. Спроможність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні данні.
2. Спроможність інтерпретувати результат лабораторних та інструментальних досліджень.
3. Спроможність діагностувати: визначати попередній, клінічний, остаточний, супутній діагноз, невідкладні стани.
4. Спроможність планувати та проводити заходи із профілактики захворювань органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої області.
5. Спроможність до проектування процесу надання медичної допомоги: визначати підходи, план, види та принципи лікування захворювань органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої області.
6. Спроможність визначати раціональний режим праці, відпочинку, дієти у хворих при лікуванні захворювань органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої області.
7. Спроможність визначати тактику ведення пацієнтів із захворюваннями органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої області з супутніми соматичними захворюваннями.
8. Спроможність виконувати медичні та стоматологічні маніпуляції.
9. Спроможність проводити лікування основних захворювань органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої області.
10. Спроможність до організації та проведення лікувально-евакуаційних заходів.
11. Спроможність до визначення тактики, методів та надання екстреної медичної допомоги.
12. Спроможність до організації та проведення скринінгового обстеження в стоматології.
13. Спроможність оцінювати вплив навколишнього середовища на стан здоров'я населення (індивідуальне, сімейне, популяційне).
14. Спроможність ведення нормативної медичної документації.
15. Опрацювання державної, соціальної та медичної інформації.
16. Спроможність до організації і проведення реабілітаційних заходів та догляду у пацієнтів із захворюваннями органів ротової порожнини та щелепно-лицевої ділянки.
17. Спроможність до правового забезпечення власної професійної діяльності.
18. Спроможність надавати домедичну допомогу за протоколами тактичної медицини.
19. Спроможність проводити диференційну діагностику основних стоматологічних захворювань.
20. Спроможність удосконалення клінічного мислення під час діагностично-лікувального процесу.
21. Спроможність впровадження сучасних методів діагностики і лікування.

Згідно з вимогами кваліфікаційної характеристики лікар-стоматолог повинен знати і вміти:

Діагностувати та надавати невідкладну допомогу при:

- непритомності;
- травматичному шоці;
- гострому судинному колапсі;
- гострій серцевій та дихальній недостатності;
- інсульті;
- алергічних реакціях (анафілактичний шок, набряк Квінке та ін.);
- гострому животі;
- епілептичних випадках;
- опіках та обмороженнях.

Лікар-стоматолог повинен також вміти:

- зупинити зовнішню кровотечу;
- провести первинну обробку ран, перев'язати та тампонувати рани;
- зробити трахеотомію;
- здійснити передню та задню тампонаду носа;
- проводити непрямий масаж серця;
- проводити штучну вентиляцію легень шляхом дихання "рот в рот" та "рот в ніс";
- промити шлунок;
- вжити спеціальні заходи при особливо загрозливих інфекціях, радіаційних обставинах, надзвичайних ситуаціях;
- надавати невідкладну допомогу при гострому зубному болю, переломі та вивиху зубів, переломі верхньої та нижньої щелеп, вивиху висково-нижньощелепного суглоба.

СПЕЦІАЛЬНІ ЗНАННЯ

Лікар-стоматолог повинен знати:

- основи організації стоматологічної допомоги населенню;
- перелік необхідного стоматологічного обладнання, інструментарію, матеріалів, медикаментів та нормативи їх використання, будову, принципи роботи та особливості експлуатації стоматологічного обладнання, техніку безпеки;
- особливості роботи середнього та молодшого медперсоналу в стоматологічних закладах;
- біології ротової порожнини, біомеханіку та функції органів ротової порожнини, вікові зміни щелепно-лицевої ділянки, анатомію, гістологічну будову та функціональні особливості зубів, пародонту та слизової оболонки ротової порожнини;
- принципи обстеження хворих, значення спеціальних та допоміжних методів дослідження, показання та протипоказання при їх призначенні;

- симптоматику стоматологічних захворювань, їх діагностику і лікування;
- взаємозв'язок стоматологічної патології з патологією інших органів та систем;
- методику обстеження хворих з хірургічними захворюваннями органів ротової порожнини, щелеп, лица (клінічні та спеціальні методи);
- методи знеболення щелепно-лищевої ділянки (загальні та місцеві) та показання до їх використання; методику операції видалення зубів, показання та протипоказання, ускладнення, їх профілактика та лікування;
- етіологію, патогенез, клініку, діагностику, диференційну діагностику, методи лікування основних хірургічних стоматологічних захворювань та пошкоджень щелепно-лищевої ділянки;
- фармакодинаміку лікувальних засобів, які вживаються в стоматології;
- показання до застосування фізичних факторів в лікуванні основних стоматологічних захворювань;
- принципи діагностики, лікування і профілактики стоматологічних захворювань;
- матеріалознавство в стоматології (основні та допоміжні матеріали, їх властивості та особливості, технологія виготовлення протезів);
- вплив стоматологічних матеріалів та зубних протезів на тканини ротової порожнини, профілактика та усунення патологічних процесів;
- принципи діагностики, лікування та профілактики стоматологічних захворювань ортопедичними, ортодонтичними, терапевтичними та хірургічними методами.

СПЕЦІАЛЬНІ НАВИКИ

Лікар-стоматолог повинен вміти:

- проводити обслідування стоматологічного хворого, застосовуючи основні і допоміжні методи дослідження;
- проводити диференційну діагностику основних стоматологічних захворювань;
- діагностувати аномалії розвитку зубів та деформації щелеп;
- діагностувати захворювання слинних залоз;
- застосовувати різні види знеболювання по показанням;
- проводити лікування і здійснювати при наявності відповідних показань профілактику слідуєчих захворювань:
- некаріозних уражень твердих тканин зуба (шліфування, ремінералізуюча терапія, пломбування з використанням композитних і інших матеріалів);
- карієсу зубів (ремінералізуюча терапія, закриття фісур, препарування каріозних порожнин, виготовлення та застосування ізолюючих прокладок, тимчасових і постійних пломбуєчих матеріалів, шліфування та полірування пломб по показанням);
- пульпіту (вітальний та девітальний метод, ампутація та екстирація пульпи, комбінований метод, надання невідкладної допомоги);
- періодонтиту (механічна, хімічна та медикаментозна обробка кореневих

каналів, розширення їх і пломбування, застосування фізіотерапевтичних методів, надання невідкладної допомоги);

- захворювань пародонту (гінгівіт, пародонтит, пародонтоз, ідіопатичні захворювання, пародонтоми);
- захворювань слизової оболонки порожнини (травматичні ушкодження, інфекційні. Інфекційно-алергічні захворювання, ураження слизової оболонки ротової порожнини при інтоксикаціях, гіпо- та авітамінозах, захворюваннях . крові, ендокринної, серцево-судинної, нервової систем, шкіри, шлунково-кишкового тракту, колагенозах, дерматозах, передракових захворюваннях);
- хейлітів, аномалій та захворювань язика;
- неврогенних захворювань щелепно-лицевої ділянки;
- професійних уражень щелепно-лицевої області;
- провести клінічне обстеження хворого з хірургічним стоматологічним захворюванням;
- визначити показання до госпіталізації;
- діагностувати аномалії розвитку зубів, зубних рядів, щелеп та прикусу, деформації щелеп та обличчя (природжені та придбані, внаслідок ушкодження);
- проводити ортопедичне лікування та профілактику слідуючих захворювань:
- патології твердих тканин зуба,
- патологічного стирання зубів та його ускладнень,
- часткової відсутності зубів,
- вторинних деформацій зубних рядів та порушень оклюзійних співвідношень,
- повної відсутності зубів,
- захворювань пародонту,
- захворювань висково-нижньощелепного суглоба, обумовлених порушеннями в зубощелепній системі,
- переломи щелеп,
- природжених та придбаних дефектів і деформацій щелепно-лицевої ділянки (верхньої щелепи, нижньої, обличчя, сполучених порушень та ін.).

ПЕРЕЛІК практичних навичок лікаря-стоматолога

№ п/п	Назва практичних навичок
1	Оцінка стану м'яких тканин обличчя, лімфатичних і слинних залоз, твердих тканин зуба, пародонта і слизової оболонки порожнини рота
2	Електроодонтодіагностика
3	Діагностичні проби (Писарева-Шіллера, вакуумна, Парма та ін.)
4	Спеціальні методи дослідження: - люмінесцентна діагностика - цитологічне дослідження - ортопантомографія - контактна рентгенографія - радіовізіографія - 3D рентгенографія - гальванометрія - апекслокація та ін.
5	Визначення резистентності емалі
6	Визначення чутливої рецепції тканин і органів щелепно-лицьової ділянки
7	Обчислення гігієнічних і пародонтальних індексів (Гріна-Вермільйона, Рамфьорда, CPITN, РМА, ПІ та ін.)
8	Збір матеріалу для цитологічного і патоморфологічного досліджень
9	Зняття відбитків щелеп
10	Оцінка стану прикусу
11	Препарування каріозних порожнин
12	Ендодонтична обробка кореневих каналів
13	Пломбування кореневих каналів
14	Пломбування каріозних порожнин усіх класів
15	Ремінералізуюча терапія
16	Закриття фісур герметиком
17	Навчання правилам гігієни порожнини рота
18	Місцеве знеболення щелепно-лицьової ділянки
19	Лікування пульпіту в зубах із незавершеним формуванням кореня
20	Лікування періодонтиту в зубах із незавершеним формуванням кореня
21	Лікування періодонтиту консервативно-хірургічним методом
22	Лікування пульпіту консервативним методом
23	Лікування пульпіту вітальним методом
24	Лікування пульпіту девітальним методом
25	Діатермокоагуляція пульпи при пульпіті
26	Інтраканальний електрофорез
27	Видалення зубного нальоту, каменя (механічним та апаратним

	методом)
28	Усунення травматичної оклюзії при хворобах пародонта, вибіркоче пришліфування зубів
29	Накладання тимчасових шин
30	Місцеве терапевтичне лікування захворювань тканин пародонта
31	Лікування гострих форм стоматиту
32	Видалення зубів типовим методом
33	Видалення зубів атиповим методом
34	Видалення тимчасових і постійних зубів
35	Хірургічне лікування захворювань тканин пародонта
36	Пластика вуздечки губ, язика, вестибулопластика
37	Асистування при хірургічних операціях у щелепно-лицьовому стаціонарі
38	Розтин абсцесу і флегмони
39	Розтин слизової оболонки при перикоронаритах
40	Зупинка кровотечі при травмах
41	Зупинка кровотечі з лунки видаленого зуба
42	Накладання і зняття шин при переломах щелеп
43	Вправлення вивиху скронево-нижньощелепного суглоба
44	Надання невідкладної допомоги при непритомності, шокові, колапсі
45	Підготовка коронок зубів до протезування
46	Препарування зуба під вкладку і моделювання її
47	Визначення класу дефекту зубних рядів
48	Визначення жувальної ефективності за Агаповим М. І.
49	Припасування і фіксація коронок
50	Припасування і фіксація вінірів
51	Визначення стану прикусу
52	Визначення особливостей оклюзії
53	Оцінка рухів нижньої щелепи
54	Виконання клінічних функціональних проб
55	Моделювання куксової вкладки і подальша її фіксація
57	Корекція незнімних і знімних ортопедичних та ортодонтичних конструкцій
58	Зняття коронок
59	Застосування транспортних шин згідно з показаннями
60	Усунення факторів ризику розвитку зубощелепних аномалій
61	Оцінка гігієнічного стану порожнини рота за наявності ортопедичних та ортодонтичних конструкцій
62	Навчання пацієнтів правилам гігієни ротової порожнини і догляду за ортопедичними й ортодонтичними конструкціями
63	Призначення корегувальної міогімнастики при зубощелепних аномаліях
64	Психотерапія для дітей і батьків під час ортодонтичного лікування

65	Соціальна консультація сім'ї ортодонтичного хворого
66	Визначення вад розвитку лицьового черепа
67	Оцінка показань і протипоказань до ортодонтичного лікування з урахуванням віку пацієнта
68	Проведення біометрії моделей щелеп
69	Призначення засобу функціональної корекції патології прикусу
70	Складання плану реабілітації хворих із щелепно-лицьовими травмами
71	Зішліфовування горбів тимчасових зубів
72	Фіксація ретейнера
73	Фіксація ланки еластичного ланцюжка
74	Корекція вимови

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бернадский Ю.И. Основы челюстно-лицевой хирургии и хирургической стоматологии: [учебн. пособие для студ.-субординаторов мед. институтов, стоматологов-интернов и курсантов институтов и академий усовершенствования (последипломного обучения) врачей] / Ю.И. Бернадский. - М.: Мед. лит., 2007.-404с.
2. Військова стоматологія: підручник / А.М.Лихота, В.В.Коваленко.- К.:УВМА, АграрМедіаГруп, 2016 .- 284 с.
3. Виноградова Т.Ф. Атлас по стоматологическим заболеваниям у детей: учебное пособие [для студ. мед. стомат. вузов и факультетов, врачей-стоматологов] / Т.Ф. Виноградова. - М.: Медпресс-инфо, 2007.-168с.
4. Дубровина Е.В. Местная анестезия в стоматологии. Атлас / Е.В. Дубровина. - Полтава: ФОП Говоров С.В., 2010. - 488с.
5. Калюжна Л.Д. Хвороби шкіри обличчя слизової оболонки ротової порожнини та червоної облямівки губ: навч.посібн. [для лікарів-інтернів і лікарів-слухачів закл. післядипл.освіти] / Л.Д. Калюжна, Г.Ф. Білоклицька. – К.: Грамота, 2007. - 280с.
6. Кириленко І.І. Захворювання слизової оболонки порожнини рота: навч.посіб./ І.І.Кириленко, І.В.Палійчук, М.М.Рожко. - К.:ВСВ «Медицина», 2016.- 352 с.
7. Куцевляк В.И. Ортодонтия: [учебное пособие для студентов стомат.факультета, врачей-интернов] / В.И. Куцевляк. – Харьков: Крокус, 2006.-328с.
8. Маланчук В.А. Хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія у двох томах. Том 2: підруч. [для студ. стомат. факультетів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівнів акредитації, лікарів-інтернів, хірургів-стоматологів, щелепно-лицевих хірургів-пластиків] / В.А. Маланчук, И.П. Логвиненко, Т.О. Маланчук. – К.: Логос, 2011.- 608с.
9. Маланчук В.О. Хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія у двох томах. Том 1: [підруч. для студ. стомат. факультетів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівнів акредитації, лікарів-інтернів, хірургів-стоматологів, щелепно-лицевих хірургів-пластиків] / В.О. Маланчук. – К.: Логос, 2011. – 669с.
10. Невідкладні стани у стоматологічній практиці: [навч. посібник для лікарів-інтернів і лікарів-курсантів закл. (факульт.) післядипломної освіти] / І.М. Скрипник, П.М. Скрипников, Л.Я. Богашова, О.Ф. Гопко. – К.: ВСВ Медицина, 2013.-224с.
11. Основи стоматологічної діяльності (організаційно-правові, гігієнічні, деонтологічні): навч.-довідниковий посібник для студ. стомат. факультетів вузів, лікарів-інтернів, магістрантів, клінічних ординаторів, практичних лікарів / [В.Ф. Москаленко, В.Г. Бардов, ВО. Маланчук та ін.].- [Вид. 2-е]. – Вінниця: Нова Книга, 2011. – 440 с.
12. Рожко М.М. Ортопедична стоматологія: підруч. [для студ. стомат. факультетів, магістрантів, аспірантів, клінічних ординаторів, лікарів-

- стоматологів] / М.М. Рожко, В.П. Неспрядько. – К.: Книга плюс, 2003.- 552с.
13. Стоматологія: підручник: У 2 книгах. - Кн. 1: / [Рожко М.М., Попович З.Б., Куроедова В.Д. та ін.; за ред. проф. М.М. Рожка. – К.: ВСВ «Медицина», 2013.- 872с.
 14. Стоматологія: підручник: У 2 книгах. - Кн. 2: / [Рожко М.М., Кириленко І.І., Денисенко О.Г. та ін.; за ред. проф. М.М. Рожка. – К.: ВСВ «Медицина», 2013.- 992с.
 15. Стоматологія: Нормативне виробничо-практичне видання: збірник для керівників лікувально-профілактичних установ, їх заступн., зав. відділень та широкого загалу спеціалістів / [відповід. редактор Т.В. Марухно]. – К.: МНІАЦ медичної статистики; МВЦ Медінформ, 2014. – 748 с.
 16. Терапевтическая стоматология детского возраста: учебник для студ. стомат. факультетов, интернов и врачей-стоматологов / [Хоменко Л.А., Чайковский Ю.Б., Савичук А.В.]; под ред. проф. Л.А. Хоменко. – К.: Книга плюс, 2010.-806с.
 17. Тимофеев А.А. Руководство по челюстно-лицевой хирургии и хирургической стоматологии: [учебн. пособие для студ. и врачей-стоматологов, врачей смежных специальностей] / А.А. Тимофеев.-[5-е изд.]. – К.: Червона Рута-Туре, 2012.-1048с.
 18. Тимофеев О.О. Захворювання слинних залоз: [підруч. для студ. старших курсів мед. вузів, щелепно-лицевих хірургів, хірургів-стоматологів, лікарів-стоматологів і лікарів суміжних спеціальностей] / О.О. Тимофеев. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2007.-160с.
 19. Тимофеев О.О. Щелепно-лицева хірургія: [підручник для студ. стомат. факультетів вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації, лікарів-інтернів, лікарів-стоматологів, курсантів і лікарів суміжних спеціальностей] / О.О. Тимофеев. – К.: Медицина, 2011.-752с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Атлас ортодонтических аппаратов / [Куроедова В.Д., Ждан В.Н., Галич Л.Б. и др.]. – Полтава: Дивосвіт, 2011.-154 с.
2. Борисенко А.В. Практична пародонтологія: [видання для стоматологів, лікарів інших спеціальностей, слухачів курсів післядипломної освіти, лікарів-інтернів, студ. мед. вузів] / А.В. Борисенко. – К.: Доктор-Медіа, 2011.-472с.
3. Галич Л.Б. Клініка і лікування вроджених щілин верхньої губи та піднебіння: [навч. посібник для студ. стомат. факультетів, інтернів та лікарів-стоматологів] / Л.Б. Галич. – Полтава: Астрєя, 2005.-80с.
4. Головка Н.В. Ортодонтичні апарати: [навч. посібник для студ. стомат. факультетів, інтернів та лікарів-стоматологів] / Н.В. Головка. – Вінниця: Нова книга, 2006.-216с.
5. Головка Н.В. Профілактика зубощелепних аномалій: [посібник для лікарів-стоматологів, студ. стомат. факультетів вищ. мед. учбових закл.] / Н.В. Головка. - Вінниця: Нова книга, 2005.-272с.

6. Дитяча хірургічна стоматологія. Амбулаторний прийом: навч. посіб. для студ. стомат. факультету вищ. мед. закл. IV рівня акредитації та лікарів-інтернів / [П.І. Ткаченко, С.О. Білоконь, О.В. Гуржій та ін.]. – Полтава: АСМІ, 2011.-102с.
7. Довідник з ендодонтії: [підручник для мед. вузів] / О.В. Павленко, Ю.М. Беличенко, Т.М. Волосовець, С.В. Аль-Алавні. – Сімферополь: Н. Оріанда, 2010.-326с.
8. Дорошенко С.И. Основы телерентгенографии: учебн. пособие [для студ. мед. вузов, интернов, курсантов и специалистов-рентгенологов, ортодонтів, хирургів] / С.И. Дорошенко, Е.А. Кульгинский. – К.: Здоров'я, 2007. – 72 с.
9. Дорошенко С.І. Синдроми в ортодонтії: [навч. посібник для студ. мед. вузів, інтернів, курсантів, ортодонтів, хірургів] / С.І. Дорошенко. – К.: Здоров'я, 2008.-96с.
10. Захворювання пародонта у дорослих і дітей [навч. посібник для лікарів-інтернів стоматологів і лікарів-слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти] / П.М. Скрипников, Л.Г. Павленко, Т.А. Хміль, К.С. Козакова. – Полтава: Вид-во УМСА, 2010.-140с.
11. Каськова Л.Ф. Герпетична інфекція в дитячій стоматології: навч. посібник [для студ. та лікарів-інтернів стомат. факультету вищ. мед. закл. III-IV рівнів акредитації] / Л.Ф. Каськова, О.В. Хміль, І.О. Сіркович. – Полтава: Укрпромторгсервіс, 2011.-120с.
12. Кононенко Ю.Г. Клінічний довідник лікаря-стоматолога загального профілю. Клініка, діагностика, методи лікування / Ю.Г. Кононенко, М.М. Рожко. – К.: Medbooks, 2012.-348с.
13. Кононенко Ю.Г. Местное обезболивание в амбулаторной стоматологии: учебн. пособие [для студ. стомат. факультетов, интернов, стоматологов] / Ю.Г. Кононенко, Н.М. Рожко, Г.П. Рузин. - [3-е изд.]. – Киев: Книга плюс, 2012. – 96с.
14. Максименко П.Т. Затруднения и ошибки в диагностике заболеваний слизистой оболочки полости рта, губ, языка: учебн. пособие [для врачей-интернов, курсантов-стоматологов, терапевтов и семейных врачей] / П.Т. Максименко, А.П. Шейко. - Полтава: Полтавский литератор, 2012.-120с.
15. Профілактика стоматологічних захворювань: навч. посібник для студ., лікарів-інтернів та лік.-стоматологів / [Н.І. Смоляр, О.М. Гуменюк, Т.П. Кравець та ін.]; під ред. проф. Н.І. Смоляр та О.М. Гуменюк. – Львів: Магнолія-2006, 2012. – 368 с.
16. Рузин Г.П. Хирургическая стоматология в схемах и таблицах: учебн. пособие [для студ. стомат. факультетов высших мед. учреждений IV уровня аккредитации и врачей-интернов] / Г.П. Рузин, А.А. Дмитриева. – Винница: Новая книга, 2007.-120с.
17. Скрипников П.М. Амбулаторна пародонтальна хірургія: навч. посібник [для студ., інтернів та лікарів-стоматологів] / П.М. Скрипников, С.В. Коломієць. – Полтава: Інарт, 2011.-136с.
18. Скрипников П.М., Скрипнікова Т.П., Шинкевич В.І., Товма В.В.

- Індивідуальні та вікові клініко-морфологічні особливості слизової оболонки органів ротової порожнини. Навч. посібник для лікарів-інтернів.- Полтава, 2016.- 102 с.
19. Скрипникова Т.П. Клиническая эндодонтия. Протейпер юниверсал, клиническое применение: учеб. пособие [для студ., интернов и врачей-стоматологов] / Т.П. Скрипникова, П.Н. Скрипников, В.А. Дубина. – Полтава: Инарт, 2009.-36с.
 20. Стандарти надання стоматологічної допомоги населенню України. Ортопедична стоматологія. Том 2 / [О.В. Павленко, П.М. Скрипников, Д.Р. Шиленко, О.А. Писаренко]. – Полтава: [б.в.], 2012.-140с.
 21. Стандарти надання стоматологічної допомоги населенню України. Терапевтична стоматологія. Том 1 / [П.М. Скрипников, Л.Г. Павленко, Д.Р. Шиленко, Ю.І. Мастеров]. – Полтава: [б.в.], 2009.-157с.
 22. Ураження шкіри обличчя та слизової оболонки порожнини рота вірусом простого герпесу I типу (клінічні прояви, діагностика, методи лікування, профілактика): навч. пос. для лікарів-інтернів та лікарів-стоматологів / [П.М. Скрипников, К.Є. Іщейкін, І.П. Кайдашев та ін.]. – Полтава: АСМІ, 2013.-84с.
 23. Флис П.С. Ортодонтия: [учебник для студ., врачей-интернов, -курсантов стомат. факультетов высших мед. учебных заведений III - IV уровней аккредитации, а также последипл.образования] / П.С. Флис.-К.: Медицина, 2008.-360с.
 24. Шинкевич В.І. Карієс зубів: навч. посібник [для лікарів-інтернів факультетів післядипломної освіти вищ. мед. закл. III-IV р.а., магістрів, клінічних ординаторів, лікарів-стоматологів] / В.І. Шинкевич, І.П. Кайдашев. – Полтава: АСМІ, 2011.-98с.
 25. Шинкевич В.І., Кайдашев І.П. Медикаментозна гіперчутливість в стоматології: Навчальний посібник, затверджений ЦМК з ВМО МОЗ України.- Полтава, 2015.- 137 с.
 26. Югов В.К., Скрипникова Т.П. Променева діагностика в ендодонтії: Навчальний посібник, затвердж. МОН України.- Полтава, 2015.- 191 с.